

Naše sobivanje z medvedi

Odnos do velikih zveri, predvsem do medveda, je skozi obdobje zadnjih nekaj stoletij tudi odraz družbenih in političnih razmerij med fevdalno gospodo in tlačani, kasneje pa med gospodarsko in politično elito ter podeželjem, kmetijstvom in lovstvom. V zadnjem stoletju je poleg tega tudi odraz tradicije in kulture ter etičnih norm do ohranjanja in varstva narave.

Samo zakoni narave so večni. Ena od teh zakonitosti je tudi ta, da je v naravi in v družbi vsak trenutek drugačen od prejšnjega, zato se temu v pravnih in urejenih državah prilagajajo tudi z novimi zakonskimi rešitvami. To velja tudi za sedanje in bodoče sobivanje človeka in medveda.

Družbene spremembe v zadnjih desetletjih

V naši lovski organizaciji smo lahko ponosni na več kot stoletno prehojeno pot, saj je bila prva slovenska lovska organizacija ustanovljena leta 1907, kar smo ob stoletnici tudi dostojno proslavili. Vmes so bili tudi veliki družbeni pretresi ob revolucijah in prvi ter drugi svetovni vojni. Družbene razmere so se zlasti po drugi svetovni vojni pri nas povsem spremenile. Državna in družbena lastnina je dobila prevladujočo veljavo, zasebna lastnina je bila temu podrejena. Podržavljena je bila veleposest, industrija in trgovina, socialne pravice so bile izenačene za večino ljudi. Posledice take politike in državne strategije so bile velike na vseh področjih, tudi v lovstvu. Odpravljen je bil stari zakupni sistem, ustanovljene pa lovske družine kot društva in gojitvena lovišča s poklicnimi lovskimi čuvaji. Lovske organizacije so v novih družbenih razmerah dosegle izjemen razvoj celo v svetovnem merilu, kar so ugotavljali tudi v evropskih lovskih organizacijah in v organizaciji CIC, kjer so se uveljavili tudi naši predstavniki in strokovnjaki. Lovska zveza Slovenije je postala po številu članov ena izmed najmočnejših nevladnih organizacij, ki ima status društva v javnem interesu s področja varstva narave. Lovstvo je imelo tudi veliko politično podporo, saj so bili takratni politiki na vseh ravneh pogosto tudi lovci. Seveda se je od takrat vse spremenilo, zato ni namen tega prispevka razpredati o zgodovini, ki je za vedno minila, pač pa je pravi čas za razmislek in za presojo, kako naprej, ker smo že pred četrto stoletje vstopili v novo politično in družbeno ureditev.

Z medvedom v Evropo!

To je bil tudi eden od sloganov pred sprejemom naše države v Evropsko skupnost (EU). Morali smo izpolnjevati določene pogoje za pristop, zato smo morali usklajevati naše zakone na številnih področjih z evropskimi smernicami. Ta proces prilagajanja še vedno traja, saj se življenje spreminja. Oblast se zato upravičeno sklicuje na evropske direktive tudi za področje

ohranjanja in varstva narave, s tem pa tudi na razmerja do prosto živečih divjih živali. Še posebno je to aktualno pri sobivanju ljudi z velikimi zvermi, predvsem z medvedi.

Zahtevno strokovno delo je bilo tudi pri določanju območij za ohranjanje narave Natura 2000, pri varstvu habitatov za življenjske skupnosti rastlin in prosto živečih divjih živali. Pri tem je zanimiva ugotovitev, da so vsa bivša gojitvena lovišča, ki so bila ustanovljena pred več kot pol stoletja, sedaj so preimenovana v lovišča posebnega namena, in so pretežno tudi v sedanjih najatraktivnejših območjih Natura 2000, ki jih je vlada samostojne Slovenije že opredelila za potencialna zavarovana območja v rangu regijskih parkov. Kljub vsem pripravam ter predlogom, zahtevam in pobudam to še vedno ni realizirano. Še več, kljub temu, da je bilo več kot tretjino naše države opredeljene za varovana območja po strokovnih kriterijih in evropskih zahtevah, se od te strategije naša oblast odmika brez pravih razlogov. Naj ob tem spomnimo, da smo že zdavnaj utemeljevali predloge, da so lovišča posebnega namena najboljša podlaga za prevzem novih in zahtevnejših nalog pri ohranjanju in varstvu narave, pri raziskovalnem delu, izobraževanju ter pri delu z javnostmi, ker je na teh območjih že osnovna infrastruktura z objekti in s poklicnimi lovci, ki bi jih lahko z dodatnim izobraževanjem usposobili za naravovarstvene čuvaje po modelu, ki je bil uspešen pri reorganizaciji tamkajšnjega gojitvenega lovišča v Triglavski narodni park.

Usklajevanja naše zakonodaje z evropskimi direktivami je nujno, ker s tem določamo pogoje za sobivanje z državami v Evropski skupnosti. To je zelo zahtevno, ker so razlike med evropskimi državami zelo velike, tako zaradi zgodovine, kot tudi zaradi naravnih danosti, tradicije in kulture. To se močno odraža tudi v lovstvu, saj imajo romanska ljudstva v veliki meri drugačne etične norme, kot jih po tradiciji spoštujejo lovci iz germanskih držav na severu, ki se močno razlikujejo tudi od vzhodnih lovskih tradicij. Naše lovstvo je bilo ob združevanju v EU med najnaprednejšimi. Zato niso bile potrebne nobene prilagoditve in ne spremembe, čeprav so bili pri nas močni pritiski obogatenih interesnih skupin, da bi se vrnilo na zastareli zakupni sistem v lovstvu. Že leta 1998 smo sprejeli kot prvi na svetu tudi Etični kodeks slovenskih lovcev, ki še vedno velja nespremenjen in vse lovce tudi močno obvezuje.

Življenjski prostor za velike zveri

Volčja krdela in medvedi potrebujejo velik življenjski prostor, poleg tega pa še proste selitvene poti. Zato so v naši majhni državi za ti dve živalski vrsti primerne samo dokaj obsežne gozdnate krajine Kočevske in Notranjske, ki sta povezani, navezujeta se po Dinaridih še na prostranstva osrednjega Balkana. Ta obsežen in dokaj ohranjen ter redko poseljen prostor je v svetovnem merilu izjemno bogata zakladnica genske pestrosti rastlinskega in živalskega sveta. Predvsem ta prostornost je skozi stoletja nudila dinarskim populacijam rjavega medveda in volka pogoje za ohranjanje pred iztrebljenjem. Osrednji življenjski prostor za velike zveri je sedaj pri nas določen znotraj prostora, ki je opredeljen za območje Natura 2000, zato lahko občudujemo modrost ljudi, da so po drugi svetovni vojni ravno na teh območjih ustanovili gojitvena lovišča s poklicnimi lovci. Na Kočevskem so

največje izmed štirih lovišč poimenovali Gojitveno lovišče Medved, ki ga je dolgo dobo vodil legendarni Lado Švigelj, ki je spisal tudi prvo monografijo o rjavem medvedu v Sloveniji. Od takrat so se razmere močno spremenile, zato je potreben razmislek, kako naprej, da se izognemo konfliktom in škodi zaradi različnih interesov pri kmetijski rabi prostora, kakor tudi pri ohranjanju narave in njenega živega simbola – rjavega medveda.

Po več kot dveh desetletjih še vedno nimamo na državni ravni sprejete in veljavne strategije za nego, varstvo in rabo vsega naravnega prostora. Predvsem to velja za kmetijsko rabo. Lastniki kmetijskih zemljišč in najemniki državnih zemljišč dobivajo namreč državne subvencije za košnjo, nimajo pa določenih nobenih obveznosti pri pridelavi določene vrste hrane, zato imamo sedaj sicer pokošene površine, vendar dve tretjini potrebne hrane uvažamo. Izjema je gozdni prostor s stoletno tradicijo načrtovanja za varstvo, nego in sečnjo gozdov z načrti za desetletna obdobja. Preostali naravni prostor ni coniran za prednostne naloge za področja različne kmetijske rabe, za prometne koridorje, za divjad, naselja, industrijske cone, za rekreacijo... Poglejmo samo primer s Kočevske, kjer so gozdovi in kmetijske površine pretežno v državni lasti, velike zveri in druga divjad pa v celoti, kar so optimalni pogoji za dolgoročno strategijo pri varstvu in trajnostni rabi vsega naravnega prostora. Zato so v tem območju optimalni pogoji tudi za uveljavljanje strokovnih rešitev, s tem pa tudi za usklajeno in vzdržno sobivanje ljudi z našimi medvedi. Vendar sedaj ni tako, ker država dopušča ali celo podpira navzkrižne interese pri kmetijski rabi prostora. Zato je nujno na Vladi RS sprejeti in uveljaviti strategijo varovanja in upravljanja za dinarske populacije rjavega medveda in volka.

Pospeševalci za konflikte in škodo

Nekaj stoletno krmljenje medvedov s klavničnimi odpadki in z odpadki divjadi na najbolj odmaknjenih gozdnatih krajih, je bilo pri usklajevanju z evropsko zakonodajo leta 2004 prepovedano. S tem naj bi preprečili prenos nevarne bolezni BSE z govedi na ljudi, če bi meso medvedov, ki so se hranili tudi na mrhoviščih z okuženim mesom, nato uživali ljudje. To nevarnost bi torej takoj lahko odpravili, če bi meso medvedov prepovedali za prehrano ljudi. Od takrat je izgovorov za prepoved mrhovišč vedno dovolj na izbiro, vendar nas nikakor ne prepričajo. Meso domačih živali je namreč vedno pregledano pred uporabo za prehrano ljudi, torej so tudi klavnični odpadki teh istih živali primerni za varno prehrano medvedov! So za prehrano medvedov bolj primerni mešani odpadki na divjih odlagališčih in na vaških smetiščih, kjer v stiski iščejo hrano? Poleg tega v prometu konča vsako leto nekaj tisoč kosov velike divjadi, ki nikoli ni bila sporna za prehrano medvedov. Seveda pa bi bila to dodatna skrb in obremenitev za lovce, če bi to divjačino organizirano zbirali in razporejali po izbranih lokacijah mrhovišč.

Sedanje razmere povzročajo redne konflikte, saj lačni medvedi iščejo hrano celo ob samem mestu Kočevje na smetiščih in po naseljih, iščejo klavnične in druge odpadke ob ovčarskih stajah, celo po kontejnerjih v naseljih. Taki medvedi, še posebno medvedke z mladiči, so zato

označeni za konfliktno osebk, ki jih nato odstrelijo lovci po posebnih odločbah. To so dodatni odstrel medvedov poleg rednih letnih kvot. Še posebno nerazumna je vzreja drobnice brez posebne zaščite in varstva na osrednjem varstvenem območju za velike zveri, ki je znotraj območja Natura 2000! Ob drastičnem znižanju rastlinojede divjadi in prepovedi krmljenja na mrhoviščih, so predvsem ovce dosegljive za prehrano velikih zveri. Na območju občine Kočevje je 80 večjih rejcev, ki redijo približno 3. 000 ovac. Subvencijo za rejo dobijo vsi, ki oddajo vlogo. Rejci si morajo sami in po svoji presoji zavarovati svoje območje za rejo ovac. Ovčerejo subvencionira država iz proračuna, vendar brez osnovne zahteve, da bi lastniki morali uspešno zavarovati drobnico pred velikimi zvermi. Škodo od zavarovanih velikih zveri na drobnici nato plačajo iz proračunskih sredstev, čeprav manjka denarja že za najbolj nujne obveznosti. Ko država vse škode poplača, oblast z izjemnimi odločbami odredi še odstrel zavarovanih velikih zveri, ki so naredile škodo na drobnici, čeprav je to v osrednjem varstvenem območju za velike zveri. Zakaj pristojne službe na teh območjih ne preusmerijo sedanjo rejo ovac v rejo goveje živine? Medvede torej najbolj ogrožajo nespametne odločitve oblasti, ki zverem na veliko ponujajo pohlevne ovce brez resnega varstva. Medvede po vsakem pokolu ovac oblasti določijo z odločbo za odstrel, kar vestno opravijo njihovi poklicni lovci s težkimi kovinami v svinčenkah. So vse to strokovne in razumne odločitve? Nikakor!

Take nerazumne odločitve že več kot desetletje dokazujejo, da v naši državi ni samo finančna kriza, pač pa je v veliki meri kriza tudi zaradi nerazumnih odločitev oblasti, čeprav ni bilo še nikoli toliko znanja in visoko izobraženih ljudi, ki so na podeželju, v lovskih organizacijah, po inštitutih ter po starih in novih univerzah in med politiki. Lovske organizacije imajo vse pogoje, pravico in dolžnost, da zaradi svojega statusa in veljavnega Etičnega kodeksa slovenskih lovcev, odločno in s strokovnimi argumenti nastopijo v bran narave, medvedov in drugih zveri ter razuma. **Čas je za spremembe! Oblast naredi lahko vse, kar hoče, ne naredi pa ničesar, če tega noče.**

Janez Černač

(Viri so na voljo pri avtorju in v naravi)

Janez Černač, Gorenje 42 – 1332 Stara Cerkev

E pošta: janez.cernac@siol.net GSM: 041 – 313 - 554

Kočevje, 9. marca 2015.